

Estetik ve Çocuk Edebiyatı İlişkisi

Ümit YEGEN

Milli Eğitim Bakanlığı
umit_yegen25@hotmail.com

Özet: Bu çalışmanın amacı; çocuk edebiyatının estetikle olan ilişkisini ortaya koymaya çalışmaktır. Çalışma tarama modelinde desenlenmiştir. Çocuk kitaplarında verilen mesajın sunulmuş şekli oldukça önemlidir. Bu anlamda çocuk edebiyatçıların “Nasıl yazmalıyım?” kaygısı taşımaları, bu kaygıyı estetik ile ortadan kaldırıp okuyucuya sunabilmeleri gerekliliği vurgulanmaya çalışılmıştır. Estetik eğitim çerçevesinde estetik duygular kazanan birey, nitelikli çocuk edebiyatı ürünleri seçmekte zorlanmayacaktır. Estetik duyguların çocuk yaşta kazandırılmasının önemi yadsınamaz bir gerçekliktir. Güzele ve iyiye yönlenebilme estetik bir bakış açısına sahip olmakla mümkün hâle gelebilir. Bu yönelik, çocuk edebiyatıyla çocuklara kazandırılmalıdır. Çocuk edebiyatının estetiki duygularla var olabilmesi, çocuk edebiyatı kavramının güzelle iyi olanla örtüşmesini sağlayacaktır. Estetik unsurları barındıran eserler okuyan, dolayısıyla güzele yönelen çocuk, edebi duyarlılık kazanacak, bu duyarlılıkla topluma değer katabilecektir. Okuyucunun estetik kaygısı güzele ulaşma ve iyi bulma çabası estetiki çocuk edebiyatı ürünlerinin sayısını arttıracak böylelikle çocuk edebiyatçıları da estetik kaygı çerçevesinde eserler vermeye başlayacaklardır. Bu eserler, estetik eğitim çerçevesinde yetişmiş bireyde, özü kavrayabilmeyi öğretecektir. Bu kavrayış da edebi eserden haz alma ve hoşlanma kavramlarıyla bireyde yer edinebilecektir.

Anahtar Kelimeler: Estetik Duygu, Sanat Eğitimi, Çocuk Edebiyatı,

Relationship between Aesthetics and Children's Literature

Abstract: This study aims to reveal the relationship between aesthetics and children's literature. The study was conducted through survey technique. Submission of the message in children's books is very important. In this regard, it was sought to express that children's literature writers should be concerned as to "how they should write" and that they have to eliminate this concern due to employment of aesthetics and deliver same to the readers through this way. An individual acquiring aesthetic feelings within the framework of aesthetic education, will not encounter hardship in choosing quality products in children's literature. The importance of acquisition of aesthetic emotions in childhood is an undeniable reality. Being oriented to beautiful and better may become possible but with an aesthetic point of view. Internalization of this orientation through children must be ensured by virtue of children's literature. The existence of children's literature with aesthetic emotions will ensure the concept of children's literature merge with what is good and beautiful. A child reading books including aesthetic elements and thereby orienting him to beauty will acquire literary sensitivity and add value to the society thanks to this sensitivity. The readers' concerns to access to beauty and pursuit to finding the best will increase the number of children's literature books thereby leading children's literature writers to produce works within the framework of aesthetic concern. These books will allow an individual grown up within the framework of aesthetic education, to be able to grasp the essence. As such the individual will be able to internalize the concepts of taking pleasure from literary works and enjoyment thereof.

Key Words: Aesthetic Emotion, Art Education, Children's Literatur

1. GİRİŞ

Estetik Nedir?

“Estetik” sözcüğü, Grekçe “aisthesis” ya da “aisthanesthai” sözcüğünden türetilmiştir. “Aisthesis” duyum, duyulur algı anlamına gelmesine karşın, “aisthanesthai” sözcüğü duyu ile algılamak anlamına gelir. Estetik, bu anlamda duyulur algının, duyusallığın sağladığı bilgi ile ilgili bir bilim olarak düşünülür (Aslan,1996, 9). Eski estetik kuramsal estetikti, metafizik estetikti ve düşünceden yola çıkıyordu. Yeni estetik tümüyle somuta yani yapıta, güzelin kendisine dayanmaktadır. Estetiğin alanına girmek sanatın alanına girmekse, sanatın alanına girmek de güzelin alanına girmektir. Çağdas estetik sanattaki güzelle ilgilenir ya da ilgilidir (Timuçin, 2011, 5).

Estetik, sanat ya da güzellik alanında söz konusu olan değerleri konu alan felsefi disiplin; felsefenin, güzeli ya da güzelliği konu alan, iyi, çirkin, hoş, yüce, trajik gibi güzellikle yakından ilişkili olan kavramları araştıran bir bilimdir. O, aynı zamanda, doğal nesne ya da insan tarafından oluşturulan ürünlerde sergilenen güzelliklerle ilgili yargıları ve yaşantılarımızda söz konusu olan değerleri, tavırları, haz ve tatları tahlil eden bilim dalıdır. Bu bilimi; estetik nesnelere, estetik tecrübenin nesnelere yönelen temaşada söz konusu olan problemlerin çözümü ve kavramların tahliliyle ilgili olan felsefi disiplin olarak tanımlamak da mümkündür (Tunalı, 1998, 43).

Estetik; bir başka açıdan bizde hoşluk hissi uyandıran veya haz verici olarak adlandırdığımız heyecan ve duygu veren şeylerin incelenmesi ile ilgili bir disiplin olarak da tanımlamak mümkündür (Cevizci, 1994, 10).

Çocuk Nedir?

Çocuk: “İki yaşından, ergenlik çağına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu; henüz ergenlik dönemine ermemiş kız ve erkek” olarak tarif edilmektedir (Yavuzer,1999, 13).

Çocuk Edebiyatı

Çocuk edebiyatı, çocukların ruh ve beden gelişmelerine uygun, onların hayal dünyalarına hitap eden, bayağılıktan ve çirkinlikten uzak, çocuğun anlama, kavrama ve yorumlamasına imkan tanıyan; çocuğu eğitirken eğlendiren sözlü ve yazılı verimlerin tamamıdır (Şimşek, 2005, 78).

1.1 Estetiğin Yapı Elemanları

Estetiğin temel meselelerinin neler olduğuna dair çeşitli görüşler vardır. Estetik kitaplarında bu meseleler üzerinde bitmek tükenmek bilmeyen açıklamalar ve tartışmalar yapılmaktadır. Burada en yaygın ve kapsayıcı görüş kısaca hatırlatılacaktır.

Estetik fenomen, heterojen bir nitelik gösterir. Buna göre estetik gerçeklik, birbirini tamamlayan yapı elemanlarından oluşan bir bütündür. Estetiğin ne olduğunu anlamak, bu bütünü oluşturan yapı elemanlarını tek tek incelemek ve birbirleriyle ilişkilerini araştırmak demektir. Estetiğin yapı elemanlarını şöyle anlatılabilir (Duymaz, 2007, 34).

1.1.1 Estetik Süje

Estetik süje, estetik bütünlüğün zorunlu bir elemanıdır. Süje ilk bakışta bir bilgi elemanıdır. İnsan akıl sahibi bir varlıktır. İnsan akli vasıtasıyla çevresindeki nesnelere ve olayları algılar. Bu algılamaya bilme adı verilir. Bilme olayında nesnelere ve olayları algılayan akıl sahibi varlığa, “ben”e süje denir. Algılanan nesneye de obje adı verilir. Buna göre bilme, en yalın tanımıyla, süje ile obje arasındaki ilgiyi gösteren bir kavramdır. Bilme ilgisini sağlayan süjeye bilgi süjesi denir. Bilgi süjesinin amacı, yöneldiği nesneyi algılamak, bilmek ve onu çeşitli özellikleriyle tanımdır. Böylelikle insan bilme etkinliğiyle çevresindeki nesnelere, olayları algılar ve anlamlandırır (Kılıç,2001, 5)

Estetik etkinlik de bilme etkinliği gibidir. Estetik etkinliğin temeli de süje ile obje arasındaki ilgiye dayanır; ancak buradaki obje sıradan bir obje değil, sanat değeri olan estetik bir objedir. Bu estetik obje, bir tabiat manzarası olabileceği gibi, bir resim, bir müzik parçası veya hikâyeye, roman, şiir gibi bir edebiyat metni de olabilir. Sanat değeri taşıyan böyle estetik bir objeyi, seyreden, dinleyen veya okuyan bir süje, ondan hoşlanır, ondan bir haz duyar. O halde estetik etkinlik, estetik süje ile estetik obje arasında kurulan çok özel bir bağıdır. Bu, çevremizdeki nesnelere ve olayları sırf öğrenmek, algılamak ve zihnimizde anlamlandırmak amacıyla onlara yönelmek demek olan bilme etkinliğinden farklıdır. Estetik süjenin amacı, yöneldiği estetik objeyi öğrenmek, bilmek değil, ondan “estetik haz” duymaktır. “Buna göre estetik süje, bir estetik objeyi algılayan, onu kavrayan ve ondan estetik olarak hoşlanan, ondan “estetik haz” duyan bilinç varlığı, “ben” anlamına gelir” (Kağan, 1993). Edebiyat metinleri söz konusu olduğunda, estetik süjenin, bu metinleri okuyan, yorumlayan ve bilimsel olarak çözümleyen kişi olduğu açıktır. Kuşkusuz sanat eserlerini, dolayısıyla edebiyat metinlerini vücuda getiren, ortaya koyan sanatkâr da bir estetik süjedir. Bu sebeple sanatkârın kendisi de estetiğin ilgi alanına girer. Hattâ bazı estetikçilere göre sanatkâr, estetik bütünlüğün en önemli elemanıdır.

1.1.2 Estetik Obje

Estetik obje, estetik süjenin kendisiyle estetik ilgi kurduğu varlıktır. Estetik ilginin ayırıcı özelliğinin “haz” duygusu olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda, estetik obje; sanat eseri olarak değerlendirilecektir. Estetik süje (sanatkâr), estetik bütünlüğün nasıl zorunlu bir elemanıysa, sanat eseri de bu bütünlüğün zorunlu bir elemanıdır. Hattâ estetik bütünlüğü, sanat eserine indirgeyenler bile bulunur. Günümüzde edebiyat metinlerine yaklaşımda yaygın bir kullanım alanına sahip bulunan “yapısalcılık” yöntemine göre sanat olayını açıklamada “sanat eseri” yeterli bir veridir.

Peki sanat eseri nedir? Bu soruyu burada olabildiğince basitleştirerek şöyle yanıtlayabiliriz: Sanat eserinin ne olduğu konusu, estetiğin en karmaşık problemidir (Kağan,1993). Hikâye, roman, şiir, resim, bir müzik parçası nedir? Sanatkâr bunları niçin ve nasıl vücuda getirir? Sanat eserlerinde okuyucuyu, seyirciyi veya dinleyiciyi etkileyen, onda bir “estetik haz” uyandıran özellik nedir?

Öyle görülüyor ki sanat eserinin temelinde bir “yaratma” eylemi vardır. Bu anlamda, ortaya çıkan buradaki yaratma; yoktan var etme anlamında değil, mevcut verilerden yararlanarak yeni bir “bütünlük” meydana getirmek demektir.

1.1.3 Estetik Değer

Estetik değer, estetik bütünlüğün üçüncü elemanıdır. Estetik süje ve estetik objenin yanında, estetik değer de estetik bütünlüğün zorunlu bir elemanıdır. İnsan, estetik objeyle, yani sanat eseriyle bir ilgi içine girdiği zaman, ona bir değer yükler. Bu değeri, güzel, iyi, doğru veya yararlı kelimelerinden biriyle ifade eder. Burada öncelikli olarak “güzel değeri” ortaya çıkabilir. İnsan “estetik haz” duyduğu bir sanat eserine “güzel” der.

Estetik değer damgasını taşıyabilen her şey-güzel ya da çirkin, özgün ya da sıradan, yüksek ya da aşağı, zevkli ya da zevksiz, zengin ya da yoksul olarak değerlendirilebilecek olan her şey şiir ve müzik parçaları, resim ve süsleme, portreler ve manzaralar, yapılar, parklar, danslar-bütün bunlar, ayrı bir bilim olan estetiğin alanına girerler (Geiger, 1993, 128-129).

Peki “güzel” nedir? Antik çağlardan günümüze gelinceye kadar, pek çok filozof ve estetikçi, güzel kavramı üzerinde düşünmüş, açıklama ve tanımlamalar yapmaya çalışmışlardır: “Güzel, amaca uyan veya amaç yerini tutan, ya da sevilen şeydir.”(Sokrat): “Güzel, hakikatin parıltısıdır.” (Eflatun): “ Güzel, amacında bir maksat bulunmayan ve amacı, yalnız kendi

yetkinliğinden ibaret olan tümel bir prensiptir.” (Kant): “ Güzel, fikrin duyulur bir surette belirmesidir” (Hegel) (Cevizci,1994).

Güzel; iyi, doğru ve yararlı değerleriyle ilgili olmakla beraber, temelde onlardan ayrı, başlı başına bir değerdir. İyi ahlâka; doğru, mantığa; yararlı ekonomiye ilişkin değerlerdir. Güzel ise, estetiğe ilişkin bir değerdir. Estetiğe ilişkin güzel değerini, diğerlerinden ayıran fark, bedensel bir çıkar değil, ruhsal bir “estetik haz” sağlamasıdır. Örneğin bir hikâye, roman veya şiir bize “estetik haz” veriyorsa ona güzel değerini yükleriz (Tunalı, 1998).

Estetikçiler, bir nesnenin, bu arada, hikâye, roman, şiir gibi bir edebiyat eserinin güzel sayılabilmesi için bazı özellikleri taşıması gerektiğini öne sürmüşlerdir. İde’ye (özüne) uygun olmak, yetkin olmak, canlı ve anlatım sahibi olmak güzel bir nesnenin veya sanat eserinin içsel nitelikleridir. Yine başta edebiyat, müzik ve resim dallarındaki sanat eserlerinde olmak üzere orantı, armoni ve çoklukta birlik ilkesi de “güzel”in dışsal nitelikleridir. Bütün bu açıklamalar gösteriyor ki “güzel”in her zaman ve mekân için geçerli nesnel bir tanımını yapmak mümkün değildir. Bunu için özel bir çabaya da aslında gerek yoktur; çünkü güzellik, değişken bir kavramdır. İnsanın yaşına, cinsiyetine, tipine, eğitimine, kültürüne, yaşadığı zaman ve mekâna göre değişkenlik gösterir. Sonunda şu söylenebilir: Güzel, bize “estetik haz” sağlayan nesnedir (Kılıç, 2001).

1.1.4 Estetik Yargı

Bu bütünlüğün dördüncü elemanı, estetik yargı’dır. Yargı, öncelikle mantığı ilgilendiren bir kavramdır. Mantığa göre yargı, “iki kavram ya da terim arasında bağlaçla kurduğumuz bir şeyi onaylayan ya da yadsıyan bir ilgidir”. Bizi burada ilgilendiren estetik yargılardır. Estetik yargılar, kuşkusuz, estetik objeler, yani sanat eserleriyle ilgili yargılardır. Bir sanat eseriyle, diyelim ki hikâye, roman, şiir, veya bir müzik parçasıyla ilgi içine giren bir insan, onu beğenir veya beğenmez; ondan bir estetik haz duyar veya duymaz. Sonunda bu beğenisini ve estetik hazzını “ Bu şiir güzeldir”, “Bu müzik parçası başarılıdır...” şeklinde bir yargıyla dile getirir. Estetik yargıların iki noktası üzerinde uzun uzun tartışmalar yapılmıştır. Bunlardan birincisi, estetik yargının ölçütlerinin neler olduğu noktasıdır. Bir okuyucu, “Âşık Veysel’in Dostlar Beni Hatırlasın şiiri güzeldir” yargısına vardı. Okuyucunun bu yargıyı, hangi ölçütlere dayanarak verdiği çok önemlidir. Şiirin konusuna mı, biçimine mi, yoksa diline göre mi? Bu yargı, eğer bunlardan birine veya hepsine dayalı olarak verilmişse o zaman, aranan özellikleri içeren bütün şiirlerin güzel olması beklenir. Bunun mümkün olmadığını düşünülmektedir. Bu anlamda sanat eserini, sadece konusu, biçimi veya dilinin güzel yapmaya yetmediği kanısına varılabilir.

Dolayısıyla da güzel olan bir konuyu, örneğin aşkı, doğayı, dostluğu konu edinen bütün şiirleri güzel bulmamız gerekirdi.

Estetik yargıların tartışılan ikinci noktası, estetik yargıların nesnel mi, öznel mi oldukları noktasıdır. Bu da estetik yargıların dayandıkları ölçütlerin nesnel mi, öznel mi olduklarını tartışmaya götürür; fakat burada bu teorik tartışmaya girilmeden, estetik yargıları etkileyen unsurların sadece adları söylenebilir: Eğitim, kültür ve tip. Başka bir deyişle estetik yargı konusu: Okuyucu, seyirci veya dinleyici, kendisine “estetik haz” sağlayan bir sanat eserini beğenir ve bu beğenisini “Bu eser güzeldir” olumlu yargısıyla dile getirir; kendisine “estetik haz” sağlayamayan eseri ise beğenmez ve “Bu eser güzel değildir” olumsuz yargısıyla dışa vurur. Açıktır ki böyle bir yargıdaki ölçüt, eserin “estetik haz” sağlayıp sağlayamamasıdır. Kuşkusuz bu da değişken bir ölçüttür. Estetik beğeniye etkileyen eğitim, kültür ve tip unsurları herkeste farklı düzeyde olduğu için, onların estetik beğenilerinin, dolayısıyla estetik yargılarının da farklı olması doğaldır (Aytaş ve Yalçın, 2005).

1.1.5 Estetik Kaygı

Estetik kaygı, beğenilerimiz üzerine duyduğumuz tedirginlik halini ifade eder. Bir başka deyişle estetik kaygı, güzele, daha güzele, en güzele ulaşmada, ulaşabilmede yaşanan tedirginlik halidir (Erinç, 1998, 75). Bu anlamda estetik kaygı, olumlu anlamda kullanılır. İyiye, güzele ulaşmada bireyde, teşvik edici bir unsur haline getirilebilir.

Her estetik olay belli bir estetik değeri ortaya koymak ister. Bu değer, güzel değeri ya da ideasıdır. Güzel de estetik fenomene zorunlu olarak katılmaktadır. Bir estetik obje karşısında estetik bir tavır alan suje, bu tavrını bir estetik değer olarak dile getirir: ‘Bu şiir güzeldir.’, ‘Bu tablo güzel değildir.’ gibi. Güzel denilen şey o halde nedir? Güzel, bir değer, bir idea bir eidas(öz) olarak düşünölebileceği gibi, orantı, simetri, düzen gibi estetik objenin niteliği olarak da belirlenebilir (Tunalı, 1998, 21). Estetik kaygının bireylere kazandırılabilmesi, onların çocuk edebiyatı ürünlerini seçerken iyiyi ve güzeli seçmedeki önemiyle örtüşebilmektedir.

Güzel bizler için vardır, bizler için var edilir. Bizler güzeli tüketenleriz, güzelin tüketicileriyiz. Her insanda güzele eğilim vardır (Timuçin, 2000, 6).

2.YÖNTEM

Araştırma tarama modelinde desenlenmiştir. Tarama modeli; geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır.

Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2009, 77).

3. BULGULAR

3.1 Çocuk Kitaplarında Estetik Sorunu

Estetik tavırla yaklaştığımız her obje, bizde bir hoşlanma bir estetik haz oluşturur. Güzel bulduğumuz bir doğa parçası, ya da okuduğumuz bir şiir dinlediğimiz bir müzik yapıtı bizde böyle bir hoşlanma ve haz duygusu uyandırır(Tunalı, 2003). Çocuk kitaplarında verilen mesajın yanında bu mesajın sunuluş şekli de oldukça önemlidir. Bu anlamda çocuk kitaplarında, çocuğa estetik değer, güzel olanı tanıyabilme zevki de kazandırmalıdır. Çocuk kitabı yazarının başarısı: “ Neler yazmalıyım?” sorusundan önce, “ Nasıl Yazmalıyım? sorusunda gizlidir (Albayrak ve Erkal, 2005). Çocuk edebiyatında kullanılan metinler edebi metindir. Edebi metinler ilk bakışta zaten çocukta bir okuma duyarlılığı kazandırmalıdır (Şirin,2000). Nasıl yazılması gerektiği irdelenirse; edebi duygunun çocuk kitaplarında estetik duyguyla paralel olması zorunluluğu ortaya çıkar. Bu paralellik, geniş anlamda çocuğa kitabın sıcaklığını da sunmalıdır. Estetik duygu veremeyen çocuk edebiyatı ürünlerinde bu sıcaklığı hissedebilmek mümkün olmamaktadır.

3.2 Estetik Eğitim

Çocukların yetilerin gelişiminde hangi davranışları sergiledikleri, hangilerinin nasıl bir öğrenme sonucu oluştuğu, sanatsal davranışla öteki davranışlar arasındaki ayırım sanat eğitimiyle görülebilir. Sanat yoluyla insanlar kişisel bütünlüğe kavuşurlar ve böylece toplumsal bütünlük kazanmış olur. Çocuklar yaşları doğrultusunda birçok alanda gelişme gösterirler. Ancak sanatsal alanda bu gelişme erken çocukluk döneminde kendini gösterir. Bu tıpkı çocuğun anadilini öğrenmesi gibi kendi gerçeğini öğrenme biçimidir. Çocukların değişim süreci dinamik öğrenme ve gelişmeye sağlanır (Çellek,2003). Estetik eğitim ve sanat eğitimiyle beraber yapma, görme, algılama, estetik duyarlılık ürün üzerinde tartışarak düşünme hem öğrenme hem de değerlendirme sürecinin evrelerini oluşturur. Öğrencinin bu çalışma sürecine ilişkin davranış ve kayıtları incelendiğinde önemli ipuçları verirler. Çocuklar tartışılan belli konularda yaptıkları gibi neden öyle düşündüklerini gözden geçirmek ve açıklamak için cesaretlendirilirler. Bu adım, karara varmada muhakeme ve yansıma için sebepler gerektirir. Sanat etkinlikleri tüm çocuklar için önemlidir. Sanatsal gelişim evreleri çocukların var olan deneyimleri ile estetik deneyimlerini birleştirmektedir. Düşüncelerini anlatan küçük yaştaki çocukların biçim, form, oluşum ve işleyiş arasındaki bütünlüğü fark etmeleri onları yüreklendirmiştir. Sanat eğitiminde başarılı olmak çocukları deneysel zenginlik duygularını

geliştirir (Gültekin, 2011). Estetik değerler benzer bir nesnel alan oluşturmayıp, insanlar tarafından tümüyle duyuşal olarak algılanabilen dünyanın özümşenışinde ortaya çıkar. Öte yandan, estetik bir eğitim ögesi taşımayan bir eğitşel etkinliğin hiçbir değerli etkili yanısı olmaz (Prinz, 2007, Akt. Erdem, 2010).

Ülkemizde çocuk edebiyatı alanında eser veren birçok edebiyatçı; eğitşel nedenlerle çocuk edebiyatındaki “estetik olma” unsurunu daha fazla ön plana çıkarmaktadırlar. Bu anlamda özellikle de son dönemde eser veren birçok çocuk edebiyatçımız, estetik kaygısı bir sorun olarak görmekte ve bu sorunu eserlerinde yansıtmaktadırlar(Töker, 2008).

Çocuk kitaplarında; düşünen, sorgulayan, bilinçli okurlar yetiştirmeyi amaç edinen ürünlerin verilmesi gerekliliği muhakkaktır. Dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel öğelerle zenginleştirilmeye çalışılan çocuk edebiyatı ürünlerinde de estetik duygu temel niteliktir. Anlama eğitiminin nitelikli hale getirilmesi ancak bu şekilde mümkün olabilir (Erdoğan, 2008). Bu anlamda çocukta geliştirilmesi gereken bu dil gelişimi, edebiyatla ile mümkündür. Edebiyat güzel bir dildir (Leland, 1955, Akt. Oğuzkan, 2010). Edebiyatın bu güzele ulaşması ve çocukları bu güzele yönlendirmesi de estetik özelliklerle donanımlı nitelikli çocuk edebiyatı ürünleri ile mümkündür.

Okuma kavramının içinin doldurulabilmesi için; nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerini seçebilme yetisi estetik eğitimle kazandırılabilir. Estetik eğitimle çocuk; gelişimine katkı sağlayabilecek ürünleri seçmekte zorlanmayacaktır.

4. Tartışma

Sanat eserinin temelinde bir “yaratma” vardır. Bu yaratma eylemi, öylesine bir yaratma değildir. Özü herkes tarafından bilinen ama yalnızca sanatkar tarafından oluşturulabilen bir “bütünlük” tür. Her gün çevremizde gördüklerimizdir sanatkarın bütünleştirdiği. Etrafımızdaki nesnelere ve olaylar sanatkarın elinde öyle bir şekillenir ki, bizim bulamadığımız ya da anlayıp da ifade edemediğimiz bir yoldan sanat eseri ortaya çıkar (Uçan, 2006).

Bilgi süjesinin amacı bilmek, etrafındaki nesnelere çeşitli özellikleri ile tanımaktır. İnsan da bilme etkinliği çerçevesinde etrafındaki nesnelere algılayıp anlamlandırır. Estetik etkinliğin temelinde olan; özne ve nesne ilgisidir. Buradaki nesne ise sıradan değil aynı zamanda “bütünlük” kavramıyla sunulmuş sanat eseridir. Bu sanat eseri bir edebiyat ürünü olacağı gibi, müzik veya bir resimdir. “Birey; gerçek bir sanat eserinden ya da bir tabiat manzarasından haz duyabilen bir varlıktır. Bir sanat eserini değerlendirmek de ondan zevk duymak da ancak belirli kişilere

özgüdür. Çünkü bu eylemleri yapmak için insanın belirli bir bilgi birikimine sahip olması gerekir”(Bozkurt,2000). Bu birikim çocuğa temelde çocuk edebiyatı ile kazandırılmalıdır. Bunun için de çocuk edebiyatının estetik unsurlara sahip olması, çocuğu güzele yönlendirmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu yönlendirme estetik eğitim çerçevesinde bireye, anlamlı bir şekilde kazandırılabilir.

Estetik, genellikle insanın dış dünyaya ilişkin, “güzel ve çirkin” sözcükleriyle dile getirdiği tepkileriyle ilgilidir. Ancak “güzel” ve “çirkin” terimlerinin kapsamı belirsiz ve anlamları da öznel ve görelidir (Bozkurt, 2000, 45). Dış dünyaya ait olduğu düşünülen bu estetik algı; çocuk edebiyatı çerçevesinde öğrencilere kazandırılmalıdır. Bu algıya sahip olan öğrenciler nitelikli eserlere yönelebilecek, güzele ulaşacak, bu anlamda estetik bir duyarlılığa sahip olabileceklerdir. Dolayısıyla çocuk edebiyatının temeldeki amacına da ulaşılmış olacaktır.

Estetikçiler, bir hikaye, roman, şiir gibi edebi ürünlerin güzel sayılabilmesi için bazı koşullar öne sürmüşlerdir. Özüne uygun olmak, canlı ve anlatım sahibi olmak; güzel bir nesnenin ya da edebiyat ürününün içsel özellikleridir. Orantı, armoni gibi güzelliğin dışsal öğeleri de estetik edebiyat ürününün belirtileri arasındadır (Demir ve Gökay, 2006, 96). Çocuk edebiyatında kullanılan bu gibi metinlerdeki edebilik; estetik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Estetik yargı; eğitim, kültür ve tip özellikleri ile şekillenmiştir. Aynı zamanda estetik yani sanat eğitiminin de çocuğun hayal dünyasına zenginlik kattığı ifade edilmiştir. Estetik eğitim, görme, algılama, yorumlama gibi gelişim evreleri ile bütünleşince kendi özellikleri ile özgünleşen bireyler yetiştirilir. Bu çerçevede yetişen birey, içinde var olan manevi gücü de açığa çıkartmış olabilecektir.

Bilişsel ve duyuşsal gelişimini sağlıklı olarak tamamlayan birey, olanı herkesin gördüğü gibi değil, gördüğündeki özü kavrayan biri olarak gelişmiş olacaktır. Böylelikle edebi eser de bireye edebi eserden haz alma ve hoşlanma kavramlarını öğretir (Özsoy, 2007). Özünde estetik kavramını taşıyan eserler, çocuğa yaşadıkları çevreye duyarlı olmayı, çevresi ile yararlı bir etkileşim içine girebilmeyi, estetik ihtiyaçlarını karşılama ve yorumlama güdülerini doyurmayı, yaşantılarını daha anlamlı kılmayı sağlamaktadır. Bu da ancak öz (ide) taşıyan edebi eser ve bu özü anlayıp içselleştirebilen estetik eğitim almış bireylerde mümkün olabilir (Ada vd. 2007). Bu anlamda sanat eğitimi çocukta estetik zevk ve güzel olanı seçebilme yetisi kazandırmada olamazsa olmaz olarak karşımıza çıkmaktadır.

Cemil Sena, estetik zevk konusunda zevk ile hayal gücü(düşleme) arasındaki ilişkiye değinir: “Zevk, duyulur ve somut biçimin ilişkisini yakalayan hayal gücünü de gerektirir. Hayal

gücü, gözlerimiz önüne, kendisine göre hükmedip seçebildiğimiz ülküyü getirir. Nihayet güzeli tatmak için, hissetmek ve heyecanlanmak gerekir ki, bundan estetik heyecan hisseden tinsel(moral) duyarlık meydana gelir.” (Sena, 1972, 239).

Dolayısıyla insanın bir nesneden zevk alabilmesi için öncelikle o nesneyi hissetmesi ve bu hisle bireyde bir heyecan oluşmasını gerektirir. Zaten bir nesneyi güzel olarak tanımlayabilmek için o nesnenin bütün duygularımızı etkilemesini gerektirir.

Her işe yönelik yoğunlaşmada olduğu gibi, sadece bir edilginlik değil, bir etkinlik de söz konusudur: Bu, sanat yapıtının, insanın içinde yinelenerek yeniden kurulması, düşünce ile işlenmesi, onun oluşumu ile birlikte gitmedir (Geiger, 1985, 52-53). Çocuğun hayatın diğer alanlarında yaratıcılığa yönlenebilmesi için, nitelikli ve anlamlı okuma yapması gereklidir. Bu okuma ki, çocuğun çeşitli sanat dallarına yönelmesini sağlayabilir (Oğuzkan, 2010). Okuma kavramının içine etkin bir şekilde katılmak okumayı sevmekle ilintilidir. Bu sevme kavramının da çocuğa haz duygusu kazandırma, güzele ve iyiye yönlendirmeye mümkün olabileceği düşünülmektedir.

Estetik anlamdaki okumalar bir açıdan “yeniden üretme” olarak da değerlendirilebilir. Bu üretme bireyde estetikten doğan bir “haz” olarak kalıcı hâle gelebilir. Bu anlamda birey çocuk edebiyatı ürünlerine zevkle, istekle yönlenebilir.

4.1 Çocuk Edebiyatı ve Estetik İlişkisi

Edebiyat, insanların duygu ve düşüncelerini dile getiren, edebi ve estetik değer taşıyan, çirkinliği ve bayalığı kabul etmeyen sözlü ve yazılı verimlerin tamamıdır. Duygu ve düşüncelerin ifade edilmesini sağlayan çocuk edebiyatı ise, çocuğun zevklerine ve hayallerine hitap ederek onların gelişimlerine katkı sağlamaya çalışır (Uçan, 2006, 76).

Bireyde estetik hazzı ortaya çıkaran sanat eseri süje ile özel bir bağ kurar. Bu bağ sadece edebiyata özgü değildir. Çocuk edebiyatı için de bu anlamsal bağın gerçekleşmesi gerekmektedir. Çocukta da estetik zevki oluşturup, onun estetik haza ulaşmasını sağlanmalıdır. Yani edebiyat için geçerli olan her şey (estetik zevk gibi) aynı zamanda çocuk edebiyatı için de geçerlidir. Edebi eserdeki estetik haza ulaşan çocuk, aynı zamanda yazılı ve sözlü verimlerin oluşmasında etkin bir rol üstlenecektir. Çünkü, bu haz onun esere farklı bakmasını sağlayacak, aynı eserleri bulmak için de çocuğu ateşleyecektir Estetik yani sanat eğitimi çocuğun nitelikli ürünleri seçmesini sağlamaktadır (Sebik, 2012). Yeterli ve anlamlı sanat eğitimi almamış çocuk edebi ve estetik duyguyu yakalayamayacak veya bu duyguları barındıran

ürünleri seçemeyecektir. Bu da çocuğun gelişiminde yetersizlik oluşturacaktır. Oysa sanat eğitimi ile edebi esere bakan çocuk “ *çocuk edebiyatı*” tanımında ifadesini bulan özellikleri kazanmış bir birey olarak toplumdaki yerini alacaktır. Bu yer alma; hayal gücü gelişmiş, kavrama, yorumlama gibi bilişsel becerilerle donanmış bir birey olarak, toplumda yer edinebilmektir. Görme, algılama, üretme, mutlu olma gibi, bilişsel ve duyuşsal becerileri kazanmış, hayal dünyasıyla bir birey olduğunu ifade etmiştir. Estetik, çocukta vurgulanmalı yani sanat eğitimi ile çocuğa kazandırılmalıdır. Bu eğitimle çocuk, her alanda olduğu gibi hikaye, şiir veya edebi metinleri de seçecek ona göre de yorumlayacaktır. Edebi ve estetik duygu barındırmayan eserleri seçmeyeceğinden bu duyguları barındırmayan ürünler de kendiliğinden ortadan kalkmış olacaktır (Sever, 2003). Birçok çocuk edebiyatçısı çocuk edebiyatında yer alması gereken kitapların eğitici değerlerden ziyade, çocuklarda estetik zevk ve güzele yönlendirme duygusu kazandırması gerektiğini ifade etmişlerdir. Estetik zevk ve güzele yönlenebilme yetisi edinmiş çocuklar da daha sonraki dönemlerinde, nitelikli eğitici veya öğretici metinleri seçebilme kabiliyetleri çok daha fazla gelişebilecektir (Sebik, 2012). Çocuk edebiyatı temelde çocuklara edebilik kazandırma çerçevesinde şekillendirilmelidir. Bu şekillendirme hem çocuğa verilecek eğitimin estetik yönüne de önem verilmesini sağlayacak, hem de çocuk edebiyatçıları eserlerini estetik unsurlara dikkat ederek kaleme alacaklardır.

5. SONUÇ

Estetik kaygı, estetik haz ve estetik algı temelinde yetişen birey; güzel ve iyi olan eserlere yönlenebilecektir. Aynı zamanda bu temele sahip birey, estetiki anlamdaki güzeli ve iyi barındırmayan ürünleri okumayacak, bu anlamda bu ürünler de kendiliğinden ortadan kaybolacaktır.

Okuyucunun estetik kaygı güzele ulaşma ve iyi bulma çabası estetiki çocuk edebiyatı ürünlerinin sayısını arttıracak böylelikle çocuk edebiyatçıları da estetik kaygı çerçevesinde eserler vermeye başlayacaklardır.

Bireye estetiki tüm duygular sanat eğitimiyle verilebilir. Bu anlamda bu eğitime sahip birey, kazandığı bu bakış açısını sadece edebi ürünlerde değil, birçok alanda da kullanabilecektir. Bireyin farklı düşünüp, birçok probleme çözüm bulma noktasında daha anlamlı ve canlı hâle gelebilmesi ancak sanat eğitimi ile mümkündür. Sanat eğitiminin kazandığı bu çok yönlülük onu, açık fikirli, geleceği görebilen, topluma değer katan, özgün, çevresine duyarlı bir birey olarak yetişmesinin de önünü açacaktır. Bu da çocuk edebiyatının amaçlarıyla örtüşmektedir.

Edebi ve estetik duygudan yoksun, bireye değer katmayan niteliksiz metinler ve ürünler de sanat eğitiminin topluma kattığı güzellik, canlılık ve anlamlılık duygusunun altında kaybolacaktır. Güzel-çirkin, iyi-kötü, yüce- bayağı olanın nitelikli olarak ayırımına varabilmek, estetik duyguyla, o da sanat eğitimi ile mümkündür.

Çocuk edebiyatı ürünlerinin nitelikli oluşu da edebi değer ve estetik hazzı okuyucuya hemen hissettirir. Bu değer eğitimde istenilen gelişimin sağlanabilmesi, hangi yaşta, hangi meslekte olursa olsun "okuma" kavramının içini doldurması anlamında önem arz etmektedir.

Birey yaşamına estetik kaygı ile yaklaşabildiğinde, okuyacağı ürünler başta olmak üzere topluma anlamlı ve duyarlı bir şekilde katkı sağlayabilecektir.

KAYNAKLAR

- Aslan, A. (1996). *Felsefeye Giriş*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Bozkurt, N. (2000). *Sanat ve Estetik Kuramları*. İstanbul: Asa Kitabevi.
- Cevizci, A. (1994). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Çellek, T. (2003). *Sanat ve Bilim Eğitiminde Yaratıcılık*. Pivolka, 2(8) 4-11.
- Duymaz, R.(2007). Aşık Veysel Estetiği. <http://turkoloji.cu.edu.tr/halkbilim> (Erişim Tarihi:2012, 4 Kasım).
- Erdem, P.(2010). *3-7 Yaş Çocuklarının Estetik Algılarının Gelişimi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniveristesi, Ankara.
- Edoğan, Y. (2008). *Zeynep Cemali Öykü ve Romanlarında Çocuk ve Eğitim Teması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Erkal, M., Albayrak, M.(2005). Çocukta Estetik Duygunun Gelişimi, Harf ve Rakamların Yazılışlarındaki Yanlışlıklar. *Journal Of Graduate School Of Social Sciences*. 6, 2-3.
- Erinç, M., S. (1998). *Sanatın Boyutları*. İstanbul: Çınar Yayınları.
- Geiger, M.(1985). *Estetik Anlayış*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gültekin T. (2011) Sanat Eğitiminde Estetik Değerlerin Gelişimi Sürecinde Çocuk, *Kırgızistan-Celalabat Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü E- Dergisi*. 24, 1-14.
- Gökay, M., Demir, A. (2006). Farklı Eğitim Seviyelerinde Estetik Beğeni, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 16, 329-342.
- İscan, A., Efendioglu, S. ve Ada, S. (2007). Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Edebi Metinlerin Öğrenciler Estetik Zevk Kazandırmadaki Rolü, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. 1, 59-76.
- Kağan. M. (1993). Estetik Bilincin ÖnTarihi. <http://www.halksahnesi.org/incelemler> (Erişim Tarihi: 2012, 1 Kasım).
- Kağan.M. (1993).EstetikDüşüncesi Tarihine Kısa Bakış. <http://www.halksahnesi.org/incelemler> (Erişim Tarihi: 2012, 1 Kasım).
- Karasar N.(2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel.

- Kılıç, S. (2001). Estetik Politika/Politize Sanat'ın Toplumun Sosyo-Kültürel Yapılanma Sürecine Etki ve Katkıları. <http://www.asosindex.com>. (Erişim Tarihi: 2012, 2 Kasım).
- Oğuzkan, F. (2010). *Çocuk Edebiyatı (9.Baskı)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özsoy, T. (2007). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Popüler Kültür Görünümlerine Estetik Yönden Eleştirileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.
- Sebik, C. (2012). *Sanat Eğitiminde Bir Estetik Problem Olarak Kitsch ve Sanat Ayrımı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Sena, C.(1972). *Estetik, Sanat ve Güzelliğin Felsefesi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şimşek, T. (2005). *Çocuk Edebiyatı*. Konya: Suna Yayınları.
- Şirin, M. (2000). *Çocuk Edebiyatı Ders Notları*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tunalı, İ.(1998). *Estetik*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tökel, İ. (2008). *Gökhan Akçiçek'in Çocuk Şiirlerinin Değer Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Uçan, H.(2006). Edebiyat Eğitimi, Estetik Bir Hazzın Edinimi, Okumanın Alışkanlığa Dönüştürülmesi ve Yazınsal Kuramlar. *MEB Dergisi*, 169, 25-39.
- Timuçin, A. (2011). *Estetik Anlam Ve Yorum*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Yalçın, A., Aytaş, G. (2005). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yavuzer, H. (1999). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.